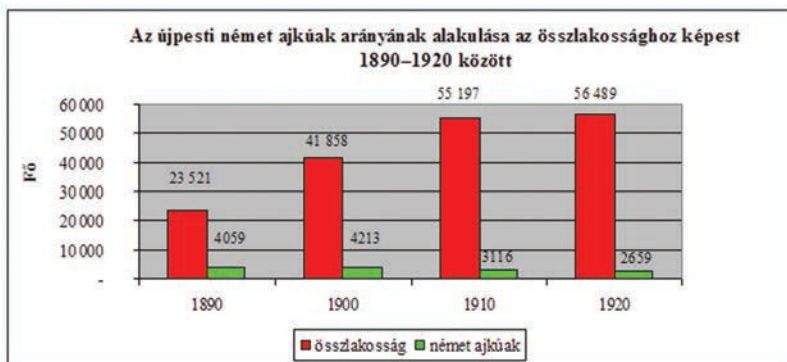

10. AZ ÚJPESTI EGEK KIRÁLYNÉJA FŐPLÉBÁNIA

Az újpesti római katolikus közösség története az 1830-as évekre nyúlik vissza. Ekkor Mildemberger Márton¹ azt javasolta, hogy a mai Baross utcában építsenek kápolnát. Gozsdú Emánuellel, a szőlősgazdák jegyzőjével gróf Károlyi Istvánhoz, a terület földesurához fordultak, aki 3000 téglát utalt ki az építkezéshez. Az új kápolnát 1833-ban Holló Mihály dunakeszi plébános áldotta meg a hagyomány szerint Szent István király tiszteletére.² Az építmény nagyon kis méretű volt, csak a miséző lelkész fért el benne. Ezért Mildemberger Márton az 1830-as évek végén gyűjtést rendezett, és maga is tekintélyes összeggel járult hozzá, hogy nagyobb kápolnát építsenek. Az új templom, amely a pesti határ melletti temetőben állt, 1840-ben készült el, és Panek Lőrinc későbbi bíró anyagi támogatásával díszítették fel, illetve rendezték be a hívek.³ Az 1870-es évben készült leltár szerint a templom főoltára festett fából készült, az oltárkép a kereszt felállítását ábrázolta. Az aranyozott keretben lévő kisméretű stációkon kívül nyolc nagy és ötven kisebb festmény díszítette a templom falait, és mindössze 7 pad volt. Mivel Újpest lakosságának tekintélyes része német ajkú volt, a lakosság vallásos elmélyülését német és magyar nyelvű evangéliumos könyv is szolgálta.

1. sz. diagram (B. An.)

1845-ig az újpesti katolikus közösség a dunakeszi plébánia fiókegyházaaként működött, majd miután 1845-ben Károlyi István Fótton önálló plébániát létesített,⁴ a váci püspök⁵ ehhez csatolta Rákospalotát és Újpestet is.⁶ Szépp Mihály dunakeszi plébános jelen-

¹ Mildemberger Márton (1786–1844) budafoki születésű serfőzőmester volt. 1831-ben elsőként épített házat a mai Újpesten. 1833-tól hegyközségi bíró volt. Emlékét tábla őrzi a Mildemberger utca 40. számú házon. *Újpest Lexikon*. Szerk.: HIRMANN László. Budapest 2002. 348. o.

² VARGA 1997. 426. o.

³ Vö. IVÁNYI János: *Az önálló újpesti római katolikus plébánia megalakulása*. = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 2007. jún. 9. o.

⁴ VARGA 1997. 426. o.

⁵ Nádasdy Ferenc váci püspök 1823–1845.

⁶ Nádasdy Ferenc püspök 1840. december 14-én kiküldte Cseh Endre kanonokot, hogy a települőkkel tárgyaljon, mi módon láthatná el őket lelkiekben a dunakeszi plébános. VARGA 1997. 427. o.

téseiben Káposztásmegyeri Újgyarmatnak vagy Újpestnek nevezte, a váci névtárban 1846-tól Újpest mint *nova colonia* szerepelt.

1868-ban Károlyi István kegyúr a majdani templom és paplak részére a ma is az egyházközség birtokában lévő területeket adományozta az újpestieknek. A hívők számának emelkedése miatt Somhegyi József dunakeszi plébános javaslattal fordult a váci püspökhöz,⁷ hogy Újpesten önálló lelkészi állást létesítsenek. A püspök 1869-ben Villássy István⁸ kosdi káplánt helyezte Újpestre.

Még ugyanebben az évben küldöttség járult a váci püspök elé, kérve, hogy Újpesten önálló lelkészség jöhessen létre. A püspök 1870. február 26-án kelt leiratában leválasztotta az újpesti lelkészséget a főtí plébániáról, és önálló joghatósággal bíró lelkészséggé emelte.⁹ Egyúttal az egyházközség által választott 16 tagú tanácsot¹⁰ jóváhagyta, Illek Vincét pedig plébánosi jogokkal kinevezte önálló lelkésznek. Ő szervezte meg az első egyháztanácsot. Igen élénken részt vett több mozgalomban, templomot és plébániát építtetett, kápláni és hitoktatói állásokat szervezett. A király 1897-ben a Ferenc József rend kiskeresztjével, 1903-ban pedig a Szent Mihályról nevezett dunaszigeti apátsággal tüntette ki. Meghalt 1905. április 15-én.¹¹

1871-ben Peitler Antal püspök tartotta az első bérmálást Újpesten.¹² 1873-ban Károlyi István és a püspök anyagi támogatásával felépült az új iskola és a plébánia.¹³ Ennek egyik termében tartották az istentiszteleteket is.¹⁴ A plébánia a városban igen ritka romantikus stílusban épült. U alakban fogja körül az udvart. Az utcai fronton lévő helyiségeket tornácfolyosó választja el a fás-bokros udvartól. A plébánia északi részén helyezkedik el a mindenkori plébános lakása, a déli fronton található egy háromszobás és két kétszobás lakás a káplánoknak. A déli oldali folyosó végén helyezkedik el az irodahelyiség, valamint a nagy és a kis tanácsterem.

Károlyi István 1874-ben lemondott főkegyúri jogáról, amely automatikusan a váci püspökre szállt. Az újpesti hívek azonban szerették volna a kegyúri jogokat megszerezni,¹⁵ ezért 1874. február 25-én szerződésben vállalták a kegyuraság gyakorlásával járó terheket. Ferenc József november 23-án kelt leiratában a kegyúri jogok gyakorlását a hívek által választott egyháztanácsra ruházta.¹⁶

⁷ Peitler Antal váci püspök 1859–1885.

⁸ Villássy István (családi neve Vidlicska) 1833. március 10-én született Nagyszombatban. A középiskolát szülőhelyén, teológiai tanulmányait Vácon végezte. 1856. szeptember 20-án szentelték pappá. Káplán volt Nézsán, Kiskundorozsmán, Nagykátán, Palotáson, 1865-től Kosdon. 1869-ben újpesti helyi káplán. 1871-ben püspökhatvani plébános, a következő évtől kerületi jegyző. 1880-ban esperes lett. 1888-ban a király székesegyházi kanonokká, a püspöki számbíráloszék elnökévé nevezte ki. 1896. június 29-én halt meg. CHOBOT 964. o.

⁹ VISNYEI Lajos: *Egek Királynéja Főplébánia*. In Az újpesti egyházak és felekezetek története 1830–1995. Szerk.: Sipos Balázs. Budapest 1996. (a továbbiakban: VISNYEI) 51. o.

¹⁰ UGRÓ Gyula: *Újpest 1831–1930*. Magyar Városok Monográfiája. Budapest 1932. (a továbbiakban: UGRÓ) 288. o. A legelső, 1869-ben megválasztott egyháztanács elnöke Kurczbek József, az alelnök Szerényi Vince, pénztáros Jáck Márton, ellenőr Veruda Péter, jegyzők Villássy István és Beniczky Antal.

¹¹ Illek Vince 1837. április 4-én született Nyitrán. Középiskolai tanulmányait szülőhelyén, teológiai tanulmányait pedig Vácon végezte. 1860. szeptember 24-én szentelik pappá. Tizenegy évig volt káplán és adminisztrátor, emellett a Fáy és Schaffgotsche gróf gyermekeinek nevelője. Vö. CHOBOT 778. o.

¹² KRIZSÁN Sándor: *Templomunk múltja és építésének előzményei korabeli újsághírek alapján*. In 125 éves az újpesti főplébánia templom. Szerk.: Kadlecovits Géza. Budapest 2007. (a továbbiakban: KRIZSÁN 2007) 31. o.

¹³ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1849/1872. A régi Fő utca 11. alatt 300 négyszögöl telek 300 forint, paplak 10 500 forint, iskolaház 5000 forint.

¹⁴ VISNYEI 52. o.

¹⁵ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsí jegyzőkönyv, 1873. március 21. püspöki leirat.

¹⁶ VISNYEI 52. o.

1. kép. Újpesti
Egek Királynéja-templom (G. I.)

Az új templomot 1881. november 27-én Virter Bertalan váci kanonok szentelte fel, és az Egek Királynéja titulust kapta.²⁰ A templom tájolása nyugat–keleti, az oltár a keleti végében található. Illek Vince plébános 4000 koronát adományozott a főoltár felállítására, amelyet 1886 karácsonyán szenteltek.²¹

A templom elkészültétől kezdve egészen 1896-ig az istentiszteleteken a népének és a szentbeszéd egy része német nyelvű volt. Ezt követően kéthetente tartottak olyan szentmiséket, illetve litániákat, ahol egyes részek német nyelven folytak. Az ezredév tisztelőtére főhatósági jóváhagyással megszűntek az ilyen szertartások, és csak az ún. kismise alatti énekek maradtak német nyelvűeknek.²²

Mivel a templom tornyok nélkül épült, a harangokat kezdetben kívül, faállványzaton helyezték el. A torony később, 1888-ban közadakozásból épült meg. Terveit Kauser József a párizsi École des Beaux Arts-on végzett budapesti építész készítette.²³ Ugyan-

Annak érdekében, hogy a közel 8000 katolikus befogadására alkalmas templom épüljön, Illek Vince pénzügyminiszteri engedéllyel saját felelősségére sorsjátékot rendezett, amely 20 000 forintot hozott. A Károlyi által adományozott területre bazárt építettek, és az ennek a bérleti díjaiból befolyt összeget is a templomépítésre fordították.¹⁷

1875-ben a püspök az újpesti lelkészséget plébániai rangra emelte, és április 4-től kinevezte Illek Vincét Újpest első plébánosává. Még ez év szeptemberében megkezdődött a templom építése. Károlyi István a tervek elkészítésével Ybl Miklóst bízta meg.¹⁸ Az első nagy lendület után a munka leállt, mivel a gróf és Peitler Antal váci püspök megvonta a megígért támogatást. Hogy az plébánia anyagi terhein könnyítsenek, püspöki engedéllyel az 1876-os tanév végén az egyházi iskolákat átadták az államnak.¹⁹

Az építkezés 1880. február 25. után folytatódhatott, amikor Károlyi Sándor (István fia) vállalta a templom felépítésének költségeit azzal a feltétellel, hogy a tervezettnél kisebb, szerényebb lesz. Ezt a katolikus közösség elfogadta. Az egyháztanács 52 000 forintos költségvetéssel Bachmann Károly építészre bízta az építkezés befejezését.

¹⁷ VISNYEI 53. o.

¹⁸ IVÁNYINÉ KONRÁD Gizella: *Mit rejt a templomkereszt gömbje?* = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 2002. márc. (a továbbiakban: IVÁNYINÉ KONRÁD) 15. o.

¹⁹ VISNYEI 53. o.

²⁰ VARGA 1997. 427. o.

²¹ Újpest és Vidéke. 1887. jan. 9.

²² VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 4836/1927. 1927-ben Privitzer János újpesti lakos kérvényt nyújt be a német nyelvű istentiszteletek visszaállítására.

²³ IVÁNYINÉ KONRÁD 16. o.

ekkor a Károlyi család adományából négy új harang is készült a Sulkó testvéreknél.²⁴ A toronyórákat a budapesti ferencesek ajándékozták az újpesti katolikus közösségnek 1890-ben.²⁵

A templom melletti piac zaja gyakran zavarta az istentiszteletet, ezért 1889-ben Károlyi Sándor 1600 négyszögöl nagyságú telket ajándékozott a plébániának. A területet hamarosan rendezték, és a József főherceg által adományozott fákkal és cserjékkel parkosították.²⁶

A lelkipásztori teendők megszaporodása miatt szükségessé vált egy második kápláni állás létrehozása. A váci püspök 1886. augusztus 1-jével Varázséji Béla hitoktatót Újpestre helyezte. Mivel a hívek száma már meghaladta a 16 ezret, az egyháztanács 1890. november 15-én elhatározta egy ügykezelői hivatal létrehozását, melynek fő feladata az adóügyek és a számadási főkönyvek kezelése volt.²⁷ 1891-ben Károlyi Sándor az újpesti plébániának adományozta a 644 négyszögöles régi temetőt a rajta lévő kápolnával együtt.

A Katolikus Legényegylet²⁸ Varázséji Béla alapította 1891-ben. Tíz év után Károlyi Sándor az egyesület céljaira átengedte a Csokonai u. 38. számú házat.²⁹ Az iparos ifjúság művelődésére létrehozott egyesület működését csak az 1914-es év szakította meg. A háború után évente ún. legénynapokat rendeztek, ahol a munkás ifjak előadásokat hallgatva bővíthették jogi, egészségügyi, vallásos ismereteiket.

1903-ban Hőberth Béla, az egyháztanács világi elnöke és Varázséji Béla kezdeményezésére megalakult az Újpesti Katolikus Kör azzal a céllal, hogy a társadalmi és kulturális tevékenység mellett a hitélet fejlesztését szolgálják. A Katolikus Körnek fennállásától kezdve 300–400 tagja volt, akik az újpesti társadalom vezető értelmiségéhez tartoztak.³⁰

Illek Vince, Újpest első plébánosa 1905-ben elhunyt. A május 8-án tartott egyháztanács ülésen egyhangúlag és nagy lelkesedéssel Varázséji Bélát választották plébánosnak,³¹ aki 1927-ben Újpest díszpolgára lett.³²

²⁴ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára Egyháztanácsai jegyzőkönyv, 1888. jún.

²⁵ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsai jegyzőkönyv, 1890. febr. 1. A toronyórát Országh Sándor műlakatos helyezte fel.

²⁶ Újpesti Hírlap. 1889. okt. 13.

²⁷ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsai jegyzőkönyv 1890. nov. 15.

²⁸ GERBER Alajos: *Újpesti Katolikus Legényegylet*. = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 2003. dec. 15–18. o.

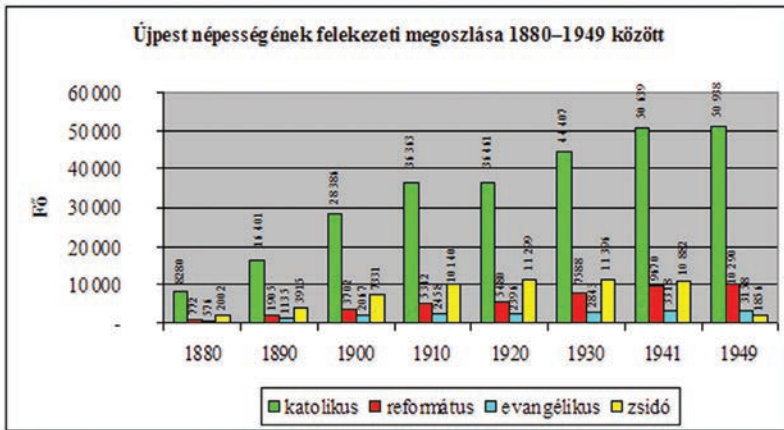
²⁹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 2472/1942.

³⁰ VISNYEI 57. o.

³¹ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsai jegyzőkönyv 1905. máj. 8. Az egyháztanácsot Balás Lajos pápai prelátus, későbbi rozsnyói püspök vezette. Varázséji Béla kinevezése 1905. máj. 31-től. Kinevezési okirata: 2102/905. számú püspöki rendelet.

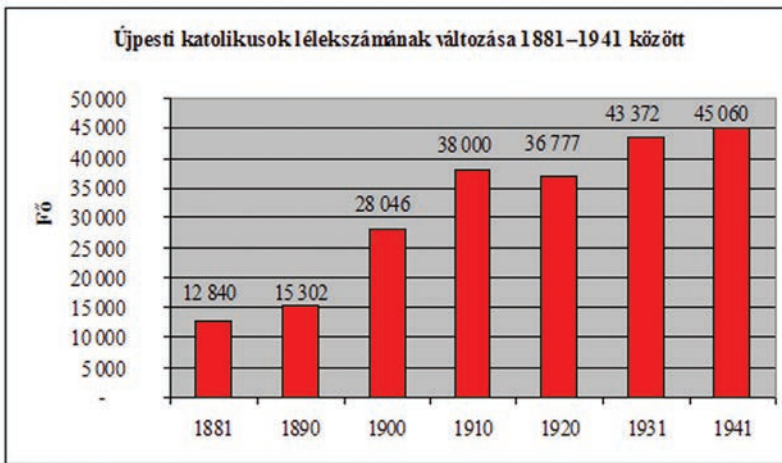
³² Varázséji Béla 1864-ben született Vácon. Teológiai tanulmányai után 1886-ban szentelték pappá Vácon. 1889-ben a kánonjog doktora lett. 1891–1896 között az újpesti *Katolikus Egyházi Tudósító* című lap szerkesztője. 1892. július 10-től december 25-ig a *Váci Közlöny* szerkesztője. 1909-ben prépost, 1917-ben kánonoki címet kapott. 1925-ben váci érkanonok. 1927 szeptemberében Újpest díszpolgára lett. 1939-ben halt meg Vácott. Vö. Ifj. HIRMANN László: *Újpest díszpolgárai 1887–1993*. = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 1994. máj. 7. o.

Újpest vallási megoszlása 1880–1949 között az alábbiak szerint alakult:³³

2. sz. diagram (B. An.)

Az újpesti katolikusok lélekszámának alakulását a következő diagram mutatja.³⁴

3. sz. diagram (B. An.)

1907-ben az immár 55 000 lakosú Újpest nagyközséget várossá nyilvánították. A katolikus hívek száma már elérte a 37 000-et, ezért felmerült a templom bővítésének igénye. Ebben az évben megkezdték az addig egyhajós templom kibővítését Zák Alajos tervei alapján. 1908-ban készült el a neogótikus eklektika jegyeit magán viselő háromhajós templom, amelyet a hívek adományaiból színes üveglablakkal díszítettek.³⁵

³³ UGRÓ 171. o.

³⁴ Schem. Vac. 1881–1941 alapján.

³⁵ Vö. BERNOLÁK Béla: *Az Egek Királynéja főplébánia és a Katolikus Kultúrház történetéből.* = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 2006. jún. 6. o. A hajók ablakai közül pl. a Szent Jánost ábrázoló Mayböhm Károly műhelyéből került ki 1907-ben. Vö. Újpesti Közlöny. 1907. máj. 12., idézi: KRIZSÁN Sándor: *Lapok az Egek királynéja főplébánia történetéből.* = Újpesti Helytörténeti Értesítő. 2006. jún. 2. o.

A mellékoltárokra Andrejka József készített szobrokat. Az újjáépítés óriási terheket rótt az újpesti egyházközségre, a váci püspök ígért támogatása azonban sokszor csak késve érkezett meg.³⁶

Az egyháztanács 1911. január 22-én tartott ülésén határozatot hozott egy új orgona elkészíttetéséről.³⁷ Az ajánlattevők közül az Országgh Sándor és Fia cég ajánlatát fogadták el. A hangszert 1911 pünkösdjén vették használatba.³⁸

Noha a háború előtti és a háborús évek egyaránt súlyosan érintették az újpesti katolikus egyházat, a templom és az egyházi épületek felújítása tovább folytatódott.³⁹ 1912-ben elvégezték a templom teljes külső renoválását. 1913-ban a plébánialakot, a kántorlakot és a bazárépületeket is felújították. Az anyagi nehézségek ellenére az egyháztanács igyekezett szinten tartani munkatársainak fizetését.⁴⁰

Semsey Aladárné kezdeményezésére 1921-ben karitatív, kulturális és szociális céllal megalakult az Újpesti Katolikus Nőszövetség. Az egyesület tagjai állandó szegénygondozást végeztek, a rászorulókat segélyekkel támogatták, a szegény iskolás gyerekeket könyv- és tandíjsegélyben részesítették, gyermekkórházat és vakok intézetét tartottak fenn. Foglalkoztak a leányifjúság nevelésével is.⁴¹ 1925-ben jött létre a Kanizsai Dorottya Leánylíceum Kongregáció, amelynek elnöke Fekete Ferenc hittanár volt. Még ugyanabban az évben megalakult a vallási élet elmélyítését szolgáló Újpesti Credo Férfi Egyesület is. Ezekon kívül még több felnőtt és ifjúsági kongregáció működött.⁴²

1925 szeptemberében Varázséji Bélát váci örkanonokká nevezték ki. Utóda a plébánia élén Csík József lett. 1920-tól, majd 1926-tól a kapuvári kerület nemzetgyűlési képviselője, 1932-től a nemzetgyűlés felsőházának tagja. 1934-ben felépíttette az újpesti Szent József-templomot, 1937-ben a katolikus kultúrházat. 1964. április 22-én halt meg Újpesten.⁴³

Csík József fiatalos lelkesedéssel látott hozzá az újpesti katolikus egyház továbbfejlesztéséhez. Javaslatára a plébánia 1925-ben megvásárolta a Baross utcai templom melletti 4700 négyszögöles ingatlant a rajta álló épülettel együtt. A templom és az ingatlan tulajdonjogát 1927-ben átadták a szalézi rendnek.⁴⁴

1927-ben Csík plébános megkezdte a plébániatemplom már régen esedékes renoválását: az épületet kívül-belül rendbe hozatta, s felújította a plébániát is.

1916-tól Újpesten éltek a később vértanúhalált halt Boldog Meszlényi Zoltán szülei. Édesapja állami elemi iskolai igazgató-tanító volt, a család a Ferenc József tér (ma Tanoda tér) 1. sz. alatt lakott. Meszlényi püspök édesapja 1924-ben halt meg. A csonkán maradt család 1928-ban a Ferenc József tér 6. számba költözött. Bár Meszlényi püspök

³⁶ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 6057/1910.

³⁷ Ellenzéki Hírlap. 1911. jan. 29., idézi: KRIZSÁN 2007. 39–40. o., Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsí jegyzőkönyv 1889. dec. 7.

³⁸ Ellenzéki Hírlap. 1911. jún. 4., idézi: KRIZSÁN 2007. 40. o.

³⁹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 6057/1914.

⁴⁰ Újpesti Egek Királynéja Főplébánia Levéltára. Egyháztanácsí jegyzőkönyv 1914. márc. 20.

⁴¹ UGRÓ 290. o.

⁴² *Újpest, írások a település történetéből*. Szerk.: KADLECOVITS Géza–SIPOS Lajos. Újpesti Helytörténeti Alapítvány. Budapest 1993. 45. o.

⁴³ Csík József Muzslán született 1891. máj. 2-án. 1916-ban szentelték pappá Vácott. Szódi káplán, majd 1916–1918 között az újpesti iskolák hitoktatója volt. 1918-tól az Országos Keresztény Szociális Szövetség titkára. 1925-től az Újpesti Egek Királynéja Főplébánia templomának plébánosa. Címzetes apát, felsőkerületi esperes. A Földmunkások és Földművesek Országos Szövetségének főtitkára, a *Föld Népe* című hetilap szerkesztője. CHOBOT 719. o.

⁴⁴ Bővebben lásd Jézus Szíve Templomigazgatóság.

édesanyja, a református vallású Varjas Júlia kezdetben hallani sem akart a katolizálásról, férje elvesztése után mégis áttért a katolikus hitre. Ez az esemény 1928. november 28-án az Újpesti Egek Királynéja Főplébánián történt.⁴⁵

Az újpesti egyházközség 1928-ban megvásárolta a Deák utca 41. sz. alatti 300 négyzetméteres telket és a rajta lévő épületet kultúrháznak.⁴⁶ Később új kultúrház épült a plébánia és a kántorlakás közötti üres udvari részen, amelyet 1937. október 2-án és 3-án, két napig tartó ünnepség keretében Varázséji Béla volt újpesti plébános áldott meg.

Az 1928-as évben szentelték fel Krisztus Király tiszteletére azt a kápolnát, amelyet a Jézus Isteni Szívéről nevezett karmelita rendi apácák építtettek Megyeren, az Erzsébet tér (ma Aschner Lipót tér) melletti ingatlanukon. A nővérek a gyermekvédelem terén dolgoztak, kisdédóvót⁴⁷ és népkonyhát tartottak fenn. A templom 1946-ban önálló plébánia lett.

A plébánosnak a váci püspökhöz írt levele⁴⁸ szerint az egyházközség 1932-ben bérbe vette Károlyi Lászlótól az újpesti Erkel utca 27. sz. alatti házat, és a növekvő szegénység orvoslására meghívta az egri szegénygondozó nővéreket,⁴⁹ akik itt meg is kezdték tevékenységüket.

A katolikus hívek számának emelkedése miatt már 1927-ben felmerült a gondolat, hogy a turjáni gyárnegyedben a mai Katona József utca és Nap utca környékén templomot kellene építeni. A főplébánia 1932. február 15-én tartott egyháztanácsai ülésén Csík József plébános bemutatta Hanauer Á. István váci püspök⁵⁰ leiratát, amelyben 2-3 szükségkápolna felállítását rendelte el. A Nap utcai templom megépítésének előkészítésére, a hívek közti gyűjtés megszervezésére és az újpesti városi vezetőkkel és Károlyi Lászlóval való tárgyalás lebonyolítására bizottság alakult.⁵¹ 1934. augusztus 26-án Hanauer váci püspök felszentelte az új templomot, a környéken élő nagyszámú munkás és iparos lakosságra tekintettel Szent József tiszteletére. A templom első lelkésze Feldhoffer János volt, őt követte 1937 végétől Kreuzinger Géza, aki 1947. február 8-án Újpest-Turján első plébánosa lett.

Csík József, az Egek Királynéja plébánosa 1940-ben kelt levelében konkrét javaslatokat tárt a váci püspök elé 3 új lelkészség – a megyeri, a turjáni és a kertvárosi – kialakítására vonatkozólag.⁵² A főplébánia területének felosztása fokozatosan valósult meg. Újpest-Megyer 1946-ban, Turján és Kertváros 1947-ben alakult önálló plébániává, majd 1949-ben a Clarisseum is.

1940-ben Csík József segítségével megalakult a Katolikus Dolgozó Leányok Egyesülete, amelyet a Szociális Testvérek Társulatának két tagja vezetett. Az egyesület a mai Lőrinc utca 20. alatt működött.⁵³

⁴⁵ BEKE Margit: *Boldog Meszlényi Zoltán Lajos püspök élete és halála*. Budapest 2009. 22–23. o.

⁴⁶ UGRÓ 289. o.

⁴⁷ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 2120/1936.

⁴⁸ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 4739/1932.

⁴⁹ VARGA 1997. 427. o.

⁵⁰ Hanauer Árpád István (Pápa, 1869. dec. 28.–Vác, 1942. jan. 15.) 1919. júl.–1942. váci püspök.

⁵¹ KADLECOVITS Géza: *Szent József plébánia*. In *Az újpesti egyházak és felekezetek története 1830–1995*. Szerk.: Sipos Balázs. Budapest 1996. 77. o. A bizottság elnöke Viktora Gyula, tagjai: Klikár Adolf, Vlasák Vendel, Salm Egon, Szendy István, Schneider József és Müller Géza.

⁵² VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1946/1940.

⁵³ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 6570/1940.

Az 1920-as évek óta tervezett, Újpest-Kertvárosban építendő templom javára Csík József apátplébános 4000 pengőt adományozott. Az elhúzódozó építkezés miatt az új templomot csak 1946-ban szentelték fel Szent István király tiszteletére.⁵⁴

A váci püspök 1943. december 12-én áldotta meg az 1930-as években Újpestre telepített erzsébetnővérek új kápolnáját⁵⁵ a városi kórházban.

A háborús károk természetesen Újpestet sem hagyták érintetlenül. A templom tetőzete és ablakai jelentősen károsodtak, az egyházi Károlyi utca 31. alatti házát is bombatalálat érte. Újpesten 1500 ember vált hajléktalanná a bombázások miatt.⁵⁶

Annak ellenére, hogy 1945 után az azelőtt virágzó egyesületi életet elsorvasztották, és a plébánia ingatlanait kártérítés nélkül államosították, a plébánián a második világháború után is élénk tevékenység folyt. Csík plébános a háború végétől az '50-es évekig szinte évenként fordult a püspökhöz, hogy a hitoktatáshoz kisegítőt kapjon a feladatok nagysága miatt.

1945. március 3-tól 1946. szeptember 15-ig működött Újpesten a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének Katolikus Napközi Otthona. Az intézmény fő tevékenysége az óvodás és iskolás korú gyermekek napközis foglalkoztatása, valamint népkonyha működtetése gyermekek és felnőttek számára. Ez utóbbi 1948 februárjáig szolgálta Újpest szegényeit. 1945 októberétől bölcsődei szolgáltatást is nyújtottak.⁵⁷

1945. október 16-án Pétery József⁵⁸ váci püspök Csík Józsefet hatvani préposttá nevezte ki. Távolléte alatt Pétery püspök Major Antal hitoktatót nevezte ki a plébános helyetteséül.⁵⁹ Ugyanebben az évben az Újpesti Nemzeti Bizottság megszüntette az egyházi adóknak a város útján történő beszedését, ami súlyosbította az újpesti egyház anyagi gondjait.⁶⁰

A háború után a jogfolytonosság helyreállítása miatt fontos volt az egyháztanácsi választások megtartása. Ezt azonban a püspök két ízben is elhalasztotta, így csak 1947 elején kerülhetett sor az egyháztanácsosok megerősítésére, illetve az új tisztviselők megválasztására.⁶¹ Az egységesebb működés érdekében a püspök 1948-ban az Egyházközségek Központi Tanácsa felállítását rendelte el. Ebben a tanácsban a főplébánia 4, a többi 3 plébánia 2-2 taggal vett részt.⁶²

Újpest 1950. január 1-jével Budapest IV. kerülete lett. Ugyanakkor Istvántelek Rákospalotától Újpestehez került.

A szerzetesrendek feloszlásával a szalézi rend sem működhetett tovább Újpesten. Távoztuk után Csík plébános Valter Lajosra bízta a lelkesítő feladatok ellátását a Baross utcai Jézus Szíve-templomban.⁶³ Dacára az '50-es éveknek és a Rákosi-rendszernek, Új-

⁵⁴ HIRMANN László: *Szent István Plébánia Újpest-Kertváros*. In *Az újpesti egyházak és felekezetek története 1830–1995*. Szerk.: Sipos Balázs. Budapest 1996. 69–71. o.

⁵⁵ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 7650/1943., PUSKELY Mária: *Kétezer év szerzetessége*. Budapest 1998. I. 329. o.

⁵⁶ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 5657/1944.

⁵⁷ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1294/1949. Jelentés az Újpesti Katolikus Napközi Otthon működtetéséről.

⁵⁸ Pétery József (Miskolc, 1890. jún. 21.–Hejce, 1967. nov. 25.) 1942–1953. váci püspök.

⁵⁹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1146/45.

⁶⁰ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 811/1945.

⁶¹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 5505/1947.

⁶² VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1234/1948. Csík plébános szerint 1948-ban a főplébánia hívóinek száma kb. 20 000 volt. Az 1948-as névtárban ugyanez szerepel.

⁶³ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 3291/1950.

pesten nagy vallási érdeklődés mutatkozott. A plébános levélben kérte a püspök engedélyét, hogy a tömeges részvételre való tekintettel harmadik misét is tarthasson.⁶⁴

A váci püspök az 1951. XII-es számú körlevelében felszólította az egyházi javadalmasokat, hogy az egyházi földingatlanokat 1951. szeptember 1-jéig ajánlják fel az államnak.⁶⁵ 1953-ban az 1952-es IV. törvény alapján újabb egyházi ingatlanok államosítására került sor. Ennek áldozatául esett az alapító plébános által létrehozott bazárépület és több, az újpesti egyházközség tulajdonát képező ingatlan.⁶⁶

Éveken átívelő terv volt a templom, illetve a plébániaépület renoválása. 1958-ban a templomban javításokat végeztek, és a plébániaépületet részben felújították.⁶⁷ Kőnig Gyula lakatosmestert bízták meg 1960-ban a kórus helyreállításával.⁶⁸ Ugyanebben az évben került sor az orgona megjavítására és elektromos motorral való felszerelésére.⁶⁹ A sípok cseréjéhez két németországi pap küldte az alkatrészeket. A hangszer javítását a Fővárosi Hangszerkészítő és Javító Vállalat végezte.⁷⁰ A Váci Egyházmegyei Főhatóságnak benyújtott költségvetés szerint 1962-ben megtörtént a szentély, a fő- és mellék-hajók festése, a stukkók, illetve szobrok sérüléseinek javítása.⁷¹

1964. április 22-én meghalt Csík József plébános. Utódja 1964 őszétől Babócsa Endre lett. 1964-től az Újpesti Egek Királynéja Főplébánián teljesített szolgálatot egészen 1975-ben történő haláláig.⁷²

Az ő ideje alatt került állami tulajdonba a templom és a plébánia közötti tér, amelyen 1970-ben épült fel a ma is működő piacépület a templom és a plébánia közé ékelve.⁷³ Babócsa Endre érdeme a templombelső liturgikus térének kialakítása a II. Vatikáni Zsinat rendelkezéseinek megfelelően.⁷⁴

Bardócz Ernő 1975-től lett újpesti plébános. Az új plébános előzőleg 1955-től plébános volt az újpesti Clarisseumban, 1975-től ezen az Egek Királynéja Főplébánián tevékenykedett egészen haláláig.⁷⁵ Nevéhez fűződik a templom tornyának, tetőzetének és külső falainak renoválása (1975–1985).

⁶⁴ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 3117/1950., Schem. Vac. 1956. 1956-ban a főplébánia híveinek száma 16 700 fő.

⁶⁵ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 3072/1951. Az újpesti főplébániának Csomád község határában van 17 kataszter hold 1391, illetve 1215 négyszögöl szántó területe.

⁶⁶ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 925/1953. Államosították az István tér 27. alatti ingatlant, a Deák Ferenc u. 41. alatti épületet, a Konjánh Aladár u. 20. és az István tér 14. alatti ingatlanokat is.

⁶⁷ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 5076/1958.

⁶⁸ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 3253/1960. A munkálatok költsége: 5442 forint.

⁶⁹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 3817/1960.

⁷⁰ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 856/1960, a sípok küldéséről 3273/1962.

⁷¹ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 1818/1962. A festési munkálatokat Soós István festőmester és Mór József iparművész-díszítőfestő végezte.

⁷² Babócsa Endre 1915. jan. 5-én született a Szatmár megyei Erdődön. 1937. jún. 29-én szentelték pappá Vácon. Segédlelkész Galgamácsán 1937–1938-ban. Hitoktató Albertirsán és Csanyteleken. Segédlelkész Turán 1940-ban, majd Monoron 1940-től 1944-ig. 1943-ban kánonjogi doktorátust szerzett. 1944–1945-ben hitoktató Szentesen, majd Rákosligetén. 1945–1951 között Rákosliget plébánosa. 1952–1956-ig a Budapest-Belvárosi Főplébánia plébánoshelyettese. Inkardinációja tisztázatlan. 1953-tól budapesti porvikárius, címzetes apát. 1957–1958-ban plébános Monoron, majd Sashalmon 1958–1964-ig. Vö. Schem. Vac. 1970. 277. o., BEKE 2008. 32. o.

⁷³ KOROMPAY Judit: *A Szent István tér.* = Újpesti Várostarténeti Értesítő. 2007. jún. 6–7. o.

⁷⁴ VPL Acta Parochiarum. Újpest Főplébánia 79/1965.

⁷⁵ Bardócz Ernő Budapesten született 1919. szept. 28-án. Vácon szentelték pappá 1943. jún. 20-án. Hitoktató Gyömrőn 1943-ban, Monoron 1943–1945-ben, Romhányban 1945–1947-ben, majd Pesterzsébeten 1947–1948-ban. 1948–1955 között a Pestszentlőrinci Mária Széplőtelen Szíve Plébánián szolgál. Vö. Schem. Vac. 1970. 279. o.

1986 januárjában Szigetvári Imre vette át a főplébánia vezetését 1991-ig.⁷⁶ Ő javíttatta meg a templom szentélye fölötti erősen elkorhadt tetőgerendákat és lécezéseket. Kifestette a templom bal oldali mellékhajóját, rendbe hozatta a plébánia tetőzetének belső, udvarra néző oldalát.

1991. október 1-jén Marosi Izidor⁷⁷ váci püspök Visneyi Lajos bagi plébánost helyezte a főplébánia élére. 1993-ban inkardinálták az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyébe.⁷⁸ 1992 nyarán folytatta a templom tetőzetének felújítását, és kifestette a szentélyt, illetve a plébániát is.

II. János Pál pápa rendelkezése⁷⁹ értelmében 1993 pünkösdjén a Váci Egyházmegye budapesti plébániáit, így az Újpesti Főplébániát is az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyéhez csatolták. A plébánia határai a következők: Görgey Artúr u. – Lázár Vilmos u. vonala – Lázár Vilmos u. – Nádor u. – Türr István u. – Mildenberg u. – Baross u. – Kisfaludy u. (mindkét oldala) – Labdarúgó u. (egyik oldala sem) – Kisfaludy u. (mindkét oldala) – Megyeri út – Tímár u. – Tímár u. vonala – Duna – Kis-Duna – Bocskai u. vonala – Bocskai u. – Temesvári u. – Berda József u. – Aradi u. – Csányi László u. – Nyár u. – Erzsébet u. – Munkásotthon u. – Rózsa u.⁸⁰

1994 októberében újra a főplébánia tulajdonába került az 1952-ben államosított katolikus kultúrház, amelyet Paskai László bíboros érsek áldott meg 1995. február 11-én.

Visneyi Lajos után Magyar Ferenc vette át a főplébánia vezetését. 1997-től 2000. szeptember 2-án történt haláláig látta el szolgálatát.⁸¹

Őt Temesszentandrás Péter plébános követte, aki 2000. szeptember 5-étől plébános egészen 2007-ig, amikor Csillaghegyre kerül plébánosnak.⁸²

2. kép. Újpesti Egek Királynéja-templom belülről (G. I.)

⁷⁶ Szigetvári Imre Budapesten született 1935. febr. 13-án. 1959. jún. 21-én szentelték pappá Vácon. Segédlelkész Dunaharasztin 1959–1962-ig, Gyömrőn 1962-ben, Csongrádon 1963–1965 között, a hatvani belvárosi plébánián 1965-ben, majd Nagykátán, végül Pestimrén 1971-től. Vö. Schem. Vac. 1970. 356. o.

⁷⁷ Marosi Izidor (Újkécske, 1916. márc. 27.–Budapest, 2003. nov. 14.) 1987–1992. váci püspök.

⁷⁸ Visneyi Lajos az Újpesti Főplébánián plébános 1991–1997. Vö. Schem. Vac. 1970. 356. o., BEKE 2008. 799. o.

⁷⁹ Hungarorum Gens kezdetű apostoli levél, 1993. máj. 31. Kihirdetése 1993. jún. 19-én történt az esztergomi bazilikában. Schem. 1997. 538. o.

⁸⁰ Schem. 2007. 396. o.

⁸¹ Magyar Ferencet 1997-ben Budapest-Újpest Főplébánia plébánosává nevezték ki. 2000. szept. 2-án súlyos betegség következtében hunyt el életének 45., papságának 19. évében. Vö. BEKE 2008. 450. o.

⁸² Temesszentandrás Péter Ózdon született 1954. febr. 23-án. Esztergomban szentelték pappá 1985. jún. 15-én. Ezután VI. éves Budapesten, a Hittudományi Akadémián. 1986-ban káplán Budapest-Farkasréten, 1988-ban kisegítő Szécsényben. 1989-ben káplán Budapest-Terézvárosban. 1993-ban hittanár és iskolalelkész a Burg Kastle-i magyar gimnáziumban. Vö. BEKE 2008. 733. o.

2007-től az Újpesti Egek Királynéja Főplébániát Horváth Zoltán⁸³ plébános vezeti. Horváth Zoltán 1959. november 29-én született Sükösdön. A középiskolát Baján, a III. Béla Gimnáziumban végezte, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetemen geofizikus diplomát szerzett. Teológiai tanulmányait Esztergomban végezte, ahol 1988. június 18-án szentelték pappá. Ezután káplán volt Nyergesújfalun, majd 1989-től Budapest-Herminamezőn. 2000-től Rákosszentmihály, majd 2004-től az újpesti Szent József-templom plébánosa volt. 2002–2004 közt a hivatásgondozás referense. 2007-től plébános az Újpesti Egek Királynéja Főplébánián.

Archontológia

1875–1905 Illek Vince	1986–1991 Szigetvári Imre
1905–1925 Varázséji Béla dr.	1991–1997 Visnyei Lajos dr.
1925–1964 Csík József dr.	1997–2000 Magyar Ferenc
1964–1975 Babócsa Endre dr.	2000–2007 Temesszentandrás Péter dr.
1975–1986 Bardócz Ernő	2007– Horváth Zoltán

A Jézus Szíve Templomigazgatóság

Az Újpesti Egek Királynéja Főplébánia területén fekszik a Jézus Szíve Templomigazgatóság. A templom történetének kezdete az angolkisasszonyokhoz kapcsolódik, akik 1880-ban 3,5 hold szőlőt vásároltak a Baross utcában, a hozzá tartozó villával együtt (72. sz.). A telken Schreiber Janka budapesti főnöknő magánvagyonából a használaton kívül helyezett régi kis kápolna közelében 1886-ban templomot építtetett Bachmann Károly tervei szerint. Azt a kikötést tette, hogy ha az angolkisasszonyok a területet bármikor eladnák, a templom az újpesti plébánia tulajdonába száll. A templomot még ugyanabban az évben felszentelték Jézus Szíve tiszteletére. 1912-ben az angolkisasszonyok távozásával a Baross utcai templom az Egek Királynéja plébánia tulajdonába került. Csík plébános javaslatára a plébánia 1925-ben megvásárolta a mellette lévő 4700 négyszögöles ingatlant és a rajta álló 378 m²-es épületet. A templom ekkor már évek óta lezárva állt, kifosztották, és állapota erősen leromlott. A karbantartás túlzott anyagi terhet rótt az egyházközségre, ezért két év múlva, 1927. február 7-én a templom és az ingatlan tulajdonjogát átadták a szalézi rendnek. Ezután ők látták el templomban a lelkipásztori teendőket. A kápolnát hamarosan kibővítették, felújították, és 3 új harangot készítettek Szlezák László harangöntővel.

Az 1950-ben történt szerzetesi rendek feloszlásakor a szalézi rend tagjai közül a főplébánián és a kápolnában szalézi szerzetes teljesített szolgálatot kántorként, illetve sekrestyésként tekintettel arra, hogy papi funkciót hivatalosan nem tölthettek be. A szalézi rend hivatalosan 1991-ben kezdte meg működését, és vette át az Újpest-Megyeri Nagyboldogasszony plébániáját Szikszay Sándor szalézi szerzetes. Ettől kezdve a szalézi rend látja el a Nagyboldogasszony plébánia vezetését. Így válik érthetővé, hogy Skultéti

⁸³ BEKE 2008. 290. o.

Demjén már szalézi rendtagként kápolnaigazgató a Jézus Szíve igazgatóságon. 2001–2005 között esztergomi egyházmegyés pap látja el a kápolnaigazgatóságot, aki az Egek Királynéja Főplébánia plébánosa. Ettől kezdve ismét a megyeri plébánián tevékenykedő szalézi atyák igazgatják a templom ügyeit, mint rendi kápolnáct.

*Archontológia*⁸⁴

1927–1931	Bali János
1931–1934	Varga Dénes
1934–1937	Harangozó János
1937–1940	Balázskovits József
1940–1943	Peisch Alajos dr.
1943–1945	Holdampf Károly
1945–1948	Gábor József
1948–1951	Kavin József dr.
1951–1954	Babanyec Pál dr.
1954–1963	Major Antal dr.
1963–1967	Zsellér Gábor
1967–1983	Vámos József
1983–1984	Varga István
1984–1997	Skultéti Demjén SDB
1997	Újpest-Megyeri Plébánia látja el
1997–2001	Tarjányi Ferenc SDB
2001–2005	Temesszentandrás Péter dr.
2005–2009	Vendrey Gábor SDB
2009–	Szikszay Sándor SDB

GŐCZE IVÁN

⁸⁴ UGRÓ 238. o., Schem. 1997. 344. o.